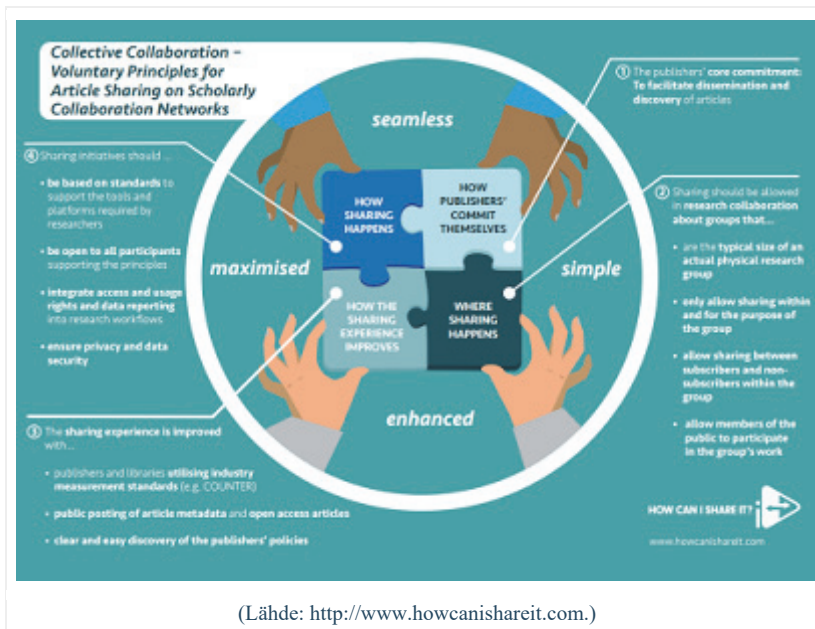

Tieteellisten artikkelien jakamisesta

Tutkijat ovat viime aikoina joutuneet pohtimaan kysymystä, miten ja millä ehdoilla jakaa artikkeleita tieteellisissä sosiaalisissa verkostoissa (esimerkiksi [ResearchGate](#), [Academia.edu](#), [Mendeley](#) jne.). Monenkaan kustantajan työkalupakista ei ole löytynyt selkeää ja yksiselitteistä ohjetta siitä, saako artikkelin jakaa, minkä version siitä saa jakaa ja milloin.

Moni tutkija onkin epäselvässä tilanteessa tehnyt asiassa oman ratkaisunsa ja jakanut kirjoittamiensa artikkeleiden lopulliset versiot esimerkiksi ResearchGatessa – vaikka yksikään iso tieteellinen kustantaja ei tätä tekijänoikeusyistä salli.

Nyt tilanne kustantajien linjausten osalta alkaa tarkentua. Kuluneen vuoden aikana on ollut meneillään projekti, jossa joukko isoja tieteellisiä kustantajia ja tällä hetkellä suosittuja tieteellisiä sosiaalisia verkostoja ovat pyrkineet saavuttamaan yhteiset periaatteet artikkelien jakamisesta. Nämä periaatteet (voluntary principles) on nyt julkaistu, ja niiden pääkohdat on kuvattu oheisessa kuviossa:

Silmiinpistävää on, että periaatteissa ei pyritä kovinkaan näkyvästi ohjaamaan tutkijaa. Kaikki kustantajat myöntävät, että tieteellinen kommunikointi on oleellinen osa tutkimuksen tekemisen prosessia, eikä siihen prosessiin haluta (tai uskalleta) suoraan ja näkyvästi asettaa lisää esteitä. Tavoitteena on ollut lähestyä asiaa toisesta suunnasta: ohjata kaupallisia jakamisverkostoja sekä kustantajia. Periaatteet sisältävät siis velvoitteita ja suosituksia sekä kustantajille että tieteellisille sosiaalisille verkostoille.

Ohjeita tutkijoille

Toki myös varsinaiset tarinan päähenkilöt eli tutkijat on otettu huomioon. Työn tuloksena on syntynyt hiljattain avattu sivusto [How Can I Share It?](#). Sivuston tarkoituksena on toimia ohjesivuna tutkijalle, jotta hän jatkossa löytäisi helposti tarvitsemansa tiedon siitä, miten kunkin kustantajan julkaisemia artikkeleita on mahdollista sosiaalisissa verkostoissa jakaa. Tällä hetkellä yli 30 kustantajaa on hyväksynyt yllänäkyvät periaatteet. Sivustolta löytyy jo linkit 20 kustantajan ohjesivustolle, joista tosin osa ei edelleenkaan ole täsmentänyt linjaansa. Tilanne tulee kuitenkin lähitulevaisuudessa muuttumaan.

Suosituimmat artikkelien jakelukanavat ResearchGate ja Academia.edu eivät ole periaatteita allekirjoittaneet. (tilanne 2.11.2016)

Paitsi kustantajat How Can I Share It? -sivusto nostaa esiin ne tieteelliset sosiaaliset verkostot, jotka ovat sitoutuneet yhteisiin periaatteisiin. Tällä hetkellä sellaisia palveluja ovat muun muassa [Figshare](#), Mendeley, [Trellis](#) ja [ReadCube](#). Huomattavaa on, että suosituimmat artikkelien jakelukanavat ResearchGate ja Academia.edu eivät ole periaatteita allekirjoittaneet.

Perinteisissä maksullisissa lehdissä julkaistujen artikkelien jakaminen ja siihen liittyvät ehdot ovat täysin kustantajan määriteltävissä.

Sisäänrakennettuna yhteisissä periaatteissa on luonnollisesti se, että tekijänoikeuksien haltija (pääsääntöisesti siis kustantaja) voi yksiselitteisesti päättää, minne ja miten tutkija saa artikkelinsa jakaa. Tutkijoita rohkaistaan jakamaan vapaasti artikkelien metadatta sekä open access -artikkeleita, mutta perinteisissä maksullisissa lehdissä julkaistujen artikkelien jakaminen ja siihen liittyvät ehdot ovat täysin kustantajan määriteltävissä.

Yllämainitut periaatteet koskevat vain artikkelien jakamista kaupallisissa verkostoissa, ei rinnakkaistallentamista julkaisuarkistoihin. Siihen suurimmalla osalla lehtikustantajista on ollut jo pitkään selkeä ja salliva linjaus, osalla tallentamiseen liittyy julkaisuviiveet eli embargot, osalla ei.

Kustantajien linjaukset vaihtelevat

Yksittäisten kustantajien politiikat artikkelien jakamisesta ovat vaihtelevia ja tulevat joiltain osin varmasti sellaisina pysymäänkin. Siksi tutkijan kannattaa aina varmistaa oman kustantajansa linjaus asiasta. Osa kustantajista kieltää artikkelien jakamisen kaupallisissa verkostoissa kokonaan, osa sallii sen samoilla ehdoilla kuin rinnakkaistallentamisen julkaisuarkistoihin.

Ei ole kovin vaikea ennustaa, että uusi jakolinja tulee kustantajilla varmasti olemaan se, onko tutkijan käyttämä jakamisverkosto myös sitoutunut nyt laadittuihin periaatteisiin vai ei. Esimerkiksi [Royal Society of Chemistry](#) on asian tehnyt jo omalla sivustollaan hyvin selväksi: niihin verkostoihin, jotka eivät ole allekirjoittaneet periaatteita, artikkelia ei saa jakaa missään muodossaan, ellei se ole lähtökohtaisesti julkaistu avoimena Creative Commons -lisenssillä. Yhteistyössä mukana oleviin verkostoihin voi artikkelin jakaa samoilla ehdoilla kuin mitä on asetettu rinnakkaistallentamiselle. On varmaa, että tämä linjaus tulee yleistymään tässä yhteistyössä mukana olevilla kustantajilla – mahdollisesti laajemminkin.

Kun tutkija jakaa artikkelinsa kaupallisissa jakelukanavissa, on vastuu artikkelin jakamisesta vain hänellä itsellään.

Mitä tästä seuraa? Varmasti ainakin se, että tieto kustantajien linjauksista tulee jatkossa olemaan helpommin löydettävissä, ja selvää on, että linjaukset tulevat olemaan myös paljon yksiselitteisempiä – kuten Royal Society of Chemistryn tapauksessa. Tulkinanvaraa ei enää ole. Kun tutkija jakaa artikkelinsa kaupallisissa jakelukanavissa, on vastuu artikkelin jakamisesta vain hänellä itsellään.

Kirjasto ja yliopiston julkaisuarkisto auttavat

[Rinnakkaistallentamisessa](#) yliopiston julkaisuarkistoon tilanne on erilainen: kirjasto vastaa artikkelien tallentamisesta, lupien kysymisestä ja embargojen asettamisesta. Käyttäessään kaupallista jakelukanavaa tutkijan on huolehdittava näistä asioista itse – mikäli aikoo noudattaa tekijänoikeuksien haltijan eli kustantajan ohjeita.

Lähitulevaisuus näyttää, millaisiin toimiin kustantajat ryhtyvät, jos heidän asettamaansa selkeää ohjeistusta ei noudateta. Tulevaisuus näyttää myös sen, miten tutkijat suhtautuvat kustantajien tiukentuviin ohjeisiin ja suuntautuuko artikkelien jakaminen kustantajien suosittelemiin kanaviin vai ei.

[Irene Ylönen](#)

Kohteen lähettäminen sähköpostitse [Bloggaa](#) tästä! [Jaa Twitteriin](#) [Jaa Facebookiin](#) [Jaa Pinterestiin](#)

Tunnisteet: [jakaminen](#), [open access](#), [rinnakkaisjulkaiseminen](#), [rinnakkaistallennus](#), [tiedelehdet](#), [tieteellinen julkaisu](#), [tieteelliset julkaisut](#)